ГОДИНА XVI. На Цетињу, у Недјељу, 29. Новембра 1887. БРОЈ 48.

Излази Недјељом.
Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ (с БОСНОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ) на годину 6 ф., на по год. 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.
За све остале земље у ЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у плаћеним писмима непосредно администрацији »Гл. Црногорца« на Цетиње, а може се и картом упутницом на пошту у Котор. Дописи шиљу се уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се од реда 5 новч. За огласе веће и на дуже вријеме мање.

ТЕЛЕГРАМИ „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

ВЕРСАЉ, 21 новембра (примисмо 22 нов.)

Пошто су Фери и Фрејсине одустали у корист Сади-Карнота, изабрат је Сади-Карно за предсједника Француске Републике. На њега је пало 616 гласова народних посланика и сенатора, а свега је било 883.

БИОГРАД, 22 новембра. Краљ је данас отворио скупштину. У пријестоном говору напомиње да је Србија у најбољим односима са свијем великијем државама. Нова је влада проникнута увјерењем да је пријатељство вељијех држава драгоцјено по Србију, те се труди да га његује и утврђује. Правилно понашање владе признато је са свијех страна. Краљ вели да је наредио да се учине приправни послови за промјену устава. Скупштина је поздравила краља живом акламацијом.

ПАРИЗ, 22 новембра. Одговарајући на честитке предсједника народне скупштине, изјавио је Сади-Карно своју захвалност члановима скупштине, који су доказали својим гласом своју жељу да се духови стишају. Слога којом је одушевљена република Француска и заједничко прегнуће представника Француске може, хоће и мора ујемчити устав, правилни развитак и сталну, прегалачку владу.

БЕРЛИН, 24 новембра. Полуслужбени лист „Die Post“ вели, да објашњења Бисмаркова у разговору с руским Царем нијесу имала никаква успјеха, јер и сам управитељ руске пресе, Феоктистов, непријатељ је Њемачке. На граници Галиције купи се толико руске војске, да се ваља бојати невидовне навале на сусједног савезника. „Die Post“ пита, да ли би та навала допустила Њемачкој да остане дуго на миру.

БЕЧ, 25 новембра „Фремденблат“ (полуслужбени лист министарства иностраних дјела) јавља гласове те произлазе са разних страна о скупљању руске војске на аустријској граници те к томе додаје, ако се руска војска и даље буде скупљала на граници Аустрије, „ми бисмо били приморани учињети што треба да не бисмо остали упазађени према приправама које нам пријете, а које никако нијесмо изазвали.“

БЕЧ, 26 нов. — Гласови те се проносе, као да су Аустрија и Њемачка искале од Русије објашњена ради скупљања руске војске на граници Галиције, сасвим су неосновани.

ПАРИЗ, 27 новембра. — Гобле, кога предсједник Републике бјеше позвао да састави министарство, одрекао се тог посла, не нашавши довољно потпоре у свијем странкама републиканскијем. Сади Карно је по томе повјерио тај задатак Фалијеру. Увјерава се да ће у министарство Фалијерово ући Рувије, Флурап и Фери.

ПЕТРОГРАД, 27 нов. — На обједу витезова Св. Ђорђа наздравио је Цар Своме ђеду, њемачком Цару Вилхелму.

Новине „Свијет“ одбијају подметање страних листова, као да би се у Русији озбиљно мислило на рат с Аустро-Угарском, коју састављају већином словенска племена.

ЛОНДОН, 27 нов. — Фаргусн изјављује (у парламенту?) да ва истину нема никаквог разлога страху, да би се мир могао помутити.

Из новина.

Под насловом: „*Црногорско паробродско друштво*“, пише Т. у „Српском Листу“ задарском:

„У 42 бр. „Гласа Црногорца“ на првом мјесту изашао је позив на уписивање акција књ. црногорског повлашћеног паробродског друштва од дотичног привременог одбора, изабраног на састанку оснивачког одбора до конституисања самог друштва.

У овом позиву овако се образложава покретање овога друштва: (спомиње разлоге из позива).

Оснивачки одбор израдио је овоме друштву од Књажевске Владе повластицу на искључиву пловидбу за 40 година и одобрење устава друштвенога од министарства унутрашњих дјела.

За тим спомиње друго мјесто при крају позива те завршује:

Упис чланова акционара траје до 15 декембра о. г. по старом календару, а уплата акција у пуном номиналном износу има се свршити до 15 јануара 1888.

Ово је језгра тога позива, који је на првом мјесту управљен на нас Србе, који живимо изван Црне Горе. Кад се зрело проучи узрок, који ово друштво покреће, и кад се промисли, да је ово први позив, који нам Црна Гора управља, да јој поможемо на пољу економном без наше штете, онда не знам, који му се Србин може оглушити, који је у стању да се одзове, а поноси се српскијем именом и љубављу према Црној Гори, која је Српство толико задужила.

То што сада Црна Гора чини, то је Дубровник учинио прије неколико година, и ми видимо да дубровачко парабродско акционарско друштво ради и напредује на корист Дубровника и акционара појединијех.

Ово нам дакле искуство пружа најбоље гаранције, да ће ово друштво успјети, да своју сврху постигне, тијем прије, што је добило повластицу од државе на искључиву пловидбу за 40 година и што ужива симпатије и потпоре најумнијех и најмоћнијех фактора у тој држави.

Ми се уздамо, да ће се сваки могући наш пријатељ по својијем силама одазвати овоме цетињскоме позиву, те ћемо тако и дјелом засвједочити, да смо рођена браћа Црногораца и да вјерујемо у будућност Црне Горе.“

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

ЦЕТИЊЕ, 28 новембра.

(*Из Двора.*) *Његово Високанство Господар и Књаз, Његова Свјетлост Књаз Наслједник и Кнегињица Стане* присјели су у прошли уторник вече на Цетиње, ради сјутрашњег крсног имена *Њег. Свјетлости Књаза Петра Карађорђевића.*

(*Крсно име*) дому великог војводе и ослободиоца српског, славног Ђорђије Петровића — Карађорђа — прослављено је у прошлу сриједу у дому његовог унука, Свијетлога Књаза Петра, по старом освештаном српском обичају. Пошто је високопреосвештени Г. митрополит одслужио службу божју, као на дан св. Климентија, пошло је Његово Високанство са Свијетлим Наслједником и многом осталом господом да честита свечару крсно име.

На свечаном обједу, који је био удешен према божитњем посту у који пада св. Климентије, наздравило је Његово Високанство Књазу Петру и његову дому, па и „малом једном човјеку, који још нема имена, по се чека Кум из Русије који ћему дати лијепо српско име.“ Сваки је разумио да се висока наздравица тиче тромјесечног сина и наслједника Књаза Петра и громко „живио!“ разлијегало се по дворани. Књаз Петар је наздравио Његовом Високанству. Како та тако и остале здравице: Њепом Високанству Кнегињи Милени и Књазу Мирку, господарском Дому и благословеној вези владалачкијех Домова Петровића, Његуша и Зећана, изазвале су велико одушевљење у званица унука Карађорђијевог.

(*На Ваведеније*), 21 о. м. прослављен је годишњи спомен — шеснаести — оснивања цетињског вишег дјевојачког завода бл. Царице Марије. Послије службе божје примала је Гђца *Јулија А. Лопухина*, управитељка завода честитке. Изволјели су честитати: Њено Високанство Кнегиња Милена, покровитељка завода, брзојавно; лично Њихове Свјетлости Кнегиња Зорка и Кнегињица Милица, ц. руски посланик Г. К. М. Аргиропуло и сестра му Гђца

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

ОПИС ОНОГОШТА-НИКШИЋА.

Од старина — до 1887 г.

Написао

Максим М. Шобајић.

I.

Никшићко окружје.

Никшићко окружје или нахија, десето је, по званичној подјели земље, али по простору свом заузима једну четврт цијеле државе. То је онај дио Ерцеговине те га је Црна Гора од Турске добила у потоњијем ратовима. На истоку граничи до близу Колашина и његова округа; од сјевера р. Таром до утока у њу р. Пиве, одатле на планине Маглић (2347 м.) и Волујак, одакле се ломи к западу иза Лебрчника и Равног, право на Орлину према Гацка, на пл. Троглави ријеку Требишњицу. По новој карти 1881 г. границе се не знаду између окружја, но знамо која племена спадају у овај округ.

Овамо спадају племена: Жупа, Дробњаци, Шаранци, Пива, двоје Рудина и Бањани; међу овима мања мјеста као Ускоци, Голија (Дуга) Трепча и т. д. ђе има 12—14 капетанија. Но те се капетаније не дијеле тако оштро између себе, но су покадишто и по 2—3 под једнијем капетаном; па ни административна граница округа није строго одијељена. Међу побројана племена на прво мјесто долази околина Никшића а у њој Град Никшић. Никшић је главно мјесто у округу. Нас се највише и тиче његова историја — по значају његове давне прошлости из средњег вијека. Природни му положај, његове старине и судбину му, описаћу кад на ред дође. Но сада у опште о округу.

1. *Дробњаци.* Земљиште је овога округа већином бреговито. Племе Дробњаци на највећој је висини, не само у Црној Гори и у Ерцеговини, но у цијелом Српству; ту је Дурмитор (2483 м.) највећи врх на балканско полуострво; према њега је у подножју му Ивица и Пирлитор, а међу њима висораван Језера широка 2—3 сата. Источно је знатна планина Сињавина која се простире од Језера па до Колашина; планина је на великој висини, у којој се налазе високи врхови по 2000 мет. над морем, као што је Пећарац, Старац, Јабланов-врх и т. д. али је мјесто земљаво у бреговима и долинама, ђе расте силна трава за љетње испаше, а пођешто се и коси. Њу пасу околна племена, а један дио од ње добили су Бјелопавлићи за испашу, од 1883 г. Ова је планина студена, за то на њу и не роди ни један усјев, нако ђе крајевима, а и безводна је, воде врло ријетке, али има снијега љети по рупама. Од августа до маја мјесеца Сињавина је пуста планина, а по тада стоке и чобана пуна као жуна.

Језера испод Дурмитора жупнија су; ма да је и ту само по године љето, има неколико села, од којих је најзнатније Жабљак, у коријен Дурмитора, ђе је сада и варошица тога имена, а ту је црква и основ. школа.

У Језерима роде само јара (прољећна) стрмна жита и држи се добра стока. Како Дурмитор тако и поље Језеро голи су без икакве горе (шуме), а наоколо и по другим мјестима има разне горе ситне и крупне, разнијех звјерова, дивокоза, срна, вукова и т д. Дробњаци су на јужној страни Дурмитора најгушће насељени, око ријеке Буковице до р. Комарнице ђе су знатна села Петница, гњиљездо Карацића, Пошћење, Превиш и Шавник, ђе је сад и варошица овог имена, у њој црква и основна школа. Ова су села дубоко међу врховима у питомом крају ђе роди руметин (кукуруз) и шеница, а нека друга села око њих дивљачнија су. У Дробњаке је и знатно село Тушина, постојбина војводе Церовића. Кроз Дробњаке теку 2—3 ријечице: Тушина од истока из Сињавине, Буковица и Комарница упоредо, које теку од сјевера из дебела брда Дурмитора. Прве двије састају се више Шавника, ђе се налази један стари мат из римског доба, а од села Пошћења и Дужива састају се с Комарницом и заједно теку к сјеверу у Пиву. Осим ових ријечица у Језерима имају два језера: Вражје и Рибље језеро, скоро су оба једнака, дужа су но шира, простора нема ни по један пушкомет. Језера су бистра и прилично дубока, вода планинска добра и здрава, има и рибе ал не крупне. У овим се језерима крио онај дивљи водени коњ за кога се баснословно прича, како је из језера излазио и опасао кобилу војводе Момчила, која му је родила коња Јабучила.

Још ово да речем, како су по Језерима и око Дурмитора куће сграђене све од дрвета, а доље међу ријекама око Шавника, има и зиданијех добријех кула.

Ја ћу се опет доцније повратити на Дробњаке кад будем говорити о старинама и судбини његове прошлости.

2. *Пива.* Окрените сада куда хоћете — од тога подпебесног и вјечно слободног предјела Дурмитора, морате се све постепено спуштати у ниже предјеле. За племе Шаранце не знам пута, јер тамо нијесам био нигда. У Пиву јесам прије 25 год. и о њеном положају рећи ћу неколико.

На западној страни Дурмитора одма почиње пивски крај, простором од прилике као и Дробњаци, у њој су двије капетаније. Пива је у опште у нижем положају од Дробњака, али је и она врло бреговита, те за то се и пјева: „Пива валовита“ или „каловита“. Њен крај дијели ријека Пива која извире код самог манастира, а мало ниже прима у себе и оне састављене три ријечице што теку из Дробњака т. ј. Буковицу, Комарницу и т. д., и одатле се заједно зову Пива,

Јелена, и бивше питомице завода, Гђе: Ђуше Б. Петровића, Јоке Бл. Петровића и Ђеле Г. Вуковића. На подне је био свечани објед, на коме је био Г. ц. руски посланик са сестром и именоване питомице завода.

(Али-паша) од Гусиња *погинуо је* прошле недјеље. Један Арбанас, Ругоpац ли, бјеше у свађи убио некога кавaза Али-пашиног. Силни Али-паша, да би осветио смрт своје слуге, пареди потјеру за убицом, те ова онколи убицу који се бјеше затворио у своју кућу. Потјера запали кућу, те убица жив изгори. Брат изгорелог науми осветити га, пресретне Али-пашу на изласку из џамије и сасне му неколика зрна олова у груди. Али-паша се два дана мучио мука жестокијех, но ране не бјеху од пребола, те трећи дан оде Богу па истину. — Тако нам јављају са границе. Хоће ли и од каквијех ће пошљедица погибија Али пашина бити по мир и поредак на нашој васојевићкој граници, то ће се брзо чути.

Из Великог Суда.

Број 20
1887.

Седам убистава Саве Јованова Вујачића из Грахова.

(Свршетак.)

Голуб је лежао у болести да се није могао мићи. Крстиња и Марија, жена Савина, гледале су све што Сава ради, али нијесу смјеле ни писнут нити се могло доказати да су му помогле укопати убијеног. Међу тим, одрицање Савино да му нијесу помагале, узимље се истинито, тим боље што би Сава из освете противно тврдио, само да окриви Крстињу која га је проказала.

Најамница Стевана Булајића знала је куд је пошао Булајић и његова жена, те Сава није могао мировати док и њу не смакне, с тога је сјутра дан по убиству Марије Стеванове пошао на Грахово и рекао јој, да је рекла Марија да пође у Драшкорицу да јој поможе нешто донијет, али за то да нико не зна. Сава се био измакао на једно осамљено мјесто и чекао Булу док је мркло. Пошто се смрачило она изађе и пођу заједно истим путом кудијен је Марију водио. Кад су били дошли на исто мјесто погибије Маријине, рече и њој да сједне, тадер Сава замане истим дрветом и убије Булу, повуче и њу те баци у исту јаму код Марије. Були је било 17 година.

Стевана Цуцу и Илију Малтеза убио је Сава поради новаца. Стевана Булајића убио је да скрије убиство Малтеза. Мару жену Стеванову, да скрије убиство Стевана. Најамницу Булу убио је, да скрије убиства Стевана и Марије.

Пошто је, на његову памет, тијем убиствима сва злочинства у дубину тајности затрпао, Сава је мислио да је за навијек осигуран, и да је сваком убиству трагове утро, али се његова страст, убијати, још више распламтјела, само с више смотрености него што је пропраћених пет убистава учинио. Његова несрећна страст тако га је далеко водила, да је ходио у Рисан гдје је познавао једно момче, које је гледао по Грахову и Рисну, како послужује трговце, највише у куповици стоке, па га је позвао код своје кује да се користе чим, т. ј. да чију стоку појаве. Томе момчету убица није знавао добро имена нити окле је, он га је називао Стеваном Херцеговцем. Доцнијом истрагом пронађено је, да се ови Стеван звао Милутин, син Доба Поповића из Цуца, села Липе. Милутин је ходио по свијету, остав без родитеља, да заслужи кору хљеба. Његов брат по мајци, Андрија Радов Поповић, знавао је за њега све до 1886 г. куд се дијевао. Од тога доба више му није знавао стрва. Милутин је био високог раста, имао је око 20 година, црних очију, косе и брчића, што се слаже с описом убијце.

Сава је удесио тако, да је ноћу дошао дома с Милутином, наравно да га нико не види. Пошто су вечерали понудио га је да пођу у оближње село да потраже стоку којег трговца и да је сјутра појаве пут Рисна. Милутин га послуша и пође, а Сава га заведе уз тако звану Грабову Главицу и близу једне јаме убије га из острагуше. Мислио је да мора имати коју пару, с чега га је и убио, па пошто га је пребрао, не нашав при њему ни солда, бацио га је у јаму.

Сјутра дан пошао је опет у Рисан, те је нашао у кући Мерцана друго момче, које је познавало Милутина, јер су у неколико друговали. Сава је рекао овом момчету, да је Милутин остао да дојави нечију стоку из Грахова, па је понудио и њега да иде с њим, обећајући му наћи неки начин да и он штогод стече. Овом другом момчету било је име Вуко, син Илије Поповића из Цуца, из села Липе као и први.

Вуко одрастао код свога стрица, јер је у ђетињству изгубио родитеље, а кад је напунио двадесету годину, пошао је на приставштину код Крста Маркова у Шпиљаре. Отолен је пошао и радио на фортицу у Кривошијама. Послије је надничио по Котору и Рисну, докле га је Сава премамио и убио. Сава је убио Вука из двије побуде, прво што је знавао да је одвео Милутина, па се бојао кад се прозна да је нестао Милутин, да Вуко не прокаже, а исто се надао да ће наћи при њему коју пару.

По свом обичају Сава је примркао и с Вуком, пола пута ходили су ноћу до његове кује. Пошто су вечерали Вуко је заспао, а Сава, кад се о том увјерио, убије јаднога Вука на своје огњиште, из острагуше, па га брижљиво пребере да није при њему која пара. При Вуку нађе Сава само три шестице т. ј. 30 солада.

Пошто је учинио перквизицију (претрес), уклонио је убивеног у дно куће па је мирно заспао, као да је јаре заклао. Сава је држао Вука неукопана до сјутра дан послије подне, па је ископао гроб на дно своје куће и укопао га.

Овим многобројним убиствима Сава је постао као звијер без чуства. Њега савјест није мучила што му је у самој кући гроб невине жртве његове грабљивости, и куд се год обртао сретале су га успомене његових злочика.

Ови изванредни зликовац изгледао је овако. Година имао је 38, био је испод средњег стаса, према стасу доста крупан, дебелог врата, лобање шиљасте, чела ниског, челна кост над очима надквечена, косе жуте, ријасте, чекињасте, очију зеленкастих, ситних, дубоко упалих, образа кратких али меснатих, носа дебела, бркова жутих, уста на предебелих, браде тупе. Цио изглед главе бјеше му овалан. Руку великих, претију изванредно дебелих и меснатих. Ни пријекори и гнушање од присутних при испитивању, нити пак икаква питања не довођаху Саву у забуну, нити ишта потресаше његово срце и савјест, већ се вазда показивао једнак. На уснама имаше неки животињски али доста благи осмијех.

На питања одговарао је кратко, неупотребљујући никаквих ријечи себе у обрану. Сву серију убистава испричао је без затезања, а истинито. Од кад је у тамници, у мјесто да се опази опадање на његовом тијелу, он је дебљао, дуго спавао, слатко ио и пио. То су знаци, да су злочинства утрла у њем сваку клицу савјести. Чудо је само то, да га страх од смрти није сушио, а познато је да у ратовима није ваљао ништа.

На питања, били убио овога или онога именујући по којег главара, кад би знао да при њему има новаца одговарао је: „Може бит да бих“. За спаху која га је проказала говорио је, да му не би утекла да је знавао да ће га просочити, а тако исто брата, жену, или ма кога другога на кога би сујмао, говорио је да би га убио. У селу је досадан и мучан. Жени је био зао и опак.

Пријед је кажњиван због лупештине.

Пресуда:

Свијех седам убистава учинио је Сава с предходним планом, са припремом, с чистим предумишљајем. Прво, друго, шесто и седмо учинио је из сребролубија. Треће четврто и пето учинио је у смјеру да једним прикрије друго. У сваком убиству поступао је ниско, служио се пријеваром. Убијао је из непада, из потаје, мучки, с плећи, у путу или на спавању Удешавао је тако да му се ни једна жртва не може одупријети. У статистици криминалних дјела није се овакког злочинца појављало у нашој земљи, с тога Велики Суд, према изванредности злочина без икаквих олакшица, осуђује Саву Јованова Вујачића из Драшкорице да буде објешен.

Није се могло доказати да је имао помоћника при извршењу убиства. Милутин, његов брат, помогао му је понијет Стевана Цуцу до у јаму у коју је бачен. Сава је над својим братом употребио пријетњу с револвером у руци да ће га убити, ако му не поможе. Велики Суд, узимајући ову околност кривцу у олакшицу, осуђује Милутина Јованова Вујачића да стоји пет година на Грможур, због истог дјела и због тајења тога убиства, а није доказато да је знавао за друга убиства.

Милош Вујачић стриц Савин знавао је за убиство Илије Малтеза, те се осуђује четири године Грможура, с тога што је крио то убиство.

Ђорђе Спасојев Вујачић који је онда био од 19 година, знао је на исти начин о истом убиству, те се осуђује на двије године Грможура, исто због кривења реченог убиства. Њему се даје у олакшицу та околност, што је на исто мјесто, кад је Сава открио убиство, био његов стриц Милош, с којим је у заједницу живио.

Милица жена Спасојева, као њена шћер Борика, знале су на исти начин као и именовани двојица о истом убиству. С тога се због кривења осуђује Милица на шест мјесеца, Борика се ослобођаје, што је над њом имао упливa стриц, брат и мајка, да не прокаже.

Голуб Јованов Вујачић био је очевидац кад је Сава убио Булајића у његовој кући и у исту га укопао, али га ни у чем није помагао због тешке своје болијести, без што је крио као и други. С тога се Голуб осуђује на пет година робије. Но како је исти болан од заразљиве болести, не може се ставити у казнени завод, већ се оставља, искључен од сваког саобраћаја с другијема, да стоји у своју кућу, па ако икад оздрави да остоји по пресуди тавницу. —

Крстиња која је све знала те је све и открила, ослобођава се од сваке казне, као и Марија жена Савина.

Осуђеник је одведен на Грахово и тамо објешен. Изасланици Вел. Суда јављају, да се осуђеник у очи тако срамотне смрти показао у свем својем животињству. Како га никад не бјеше жао убити човјека, тако се чињаше као да му није жао ни свога живота. Он је сам помагао лизати своја вјешала и намицати конац око свога врата.

Књижевност.

Уредништво је примило на приказ:

СРБИЈА. Опис земље, народа и државе. Од В. Карића. У овој је књизи једна геологиска карта, двије земљописне картице, три картограма, двадесет и осам слика и четрнаест мелодија. У Биограду. Државна штампарија краљевине Србије, 1887 године.

—

ИЗВЈЕШТАЈ КОМИСИЈЕ за преглед и констатовање државних финансија на дан 1 јуна 1887 године. У Биограду, у краљевско српској државној штампарији 1887.

—

ПРИЛОЗИ за историју Црне Горе из времена владика из различних времена. Приопћио Марко Драговић. (Прештампано из XIX. књиге „Starina“). У Загребу, тисак дионичке тискаре 1887.

која се слива ниже Црквица и Шћепан-поља, под Соколом, у р. Тару. Десна страна ријеке, која се зове Пивска планина, у хладнијем је климату, него лијева страна која се зове Пивска Жупа; но и у једној и у другој страни различних мјеста има, негдје роди и шеница и руметин (око ријеке Таре и Пиве) а на више мјеста само јара стрмна жита, кртола, купус и т д. Брегови су полуземљави и дивљачни за усјеве, али за сточарење добри, усјеви подносе у питомијим дољама у селима, ђе се баштине ђубре. Сточарство је и овђе као у Дробњацима, главно занимање становника.

3., *Дуга.* Планине што се поступно дижу од поља Никшића до Голије и Крсца, према Гацку, са својим окрајцима, у опште се зове Дуга. Њени највећи врхови као Планиница и Голија високи су око 1900 мет. Овај планински крај од дана хода, зарастао је у густој јеловој гори, а има и разне шуме ситније и крупне. Брегови су полуземљави и добри за сточарство, а између њих има и добрих долова за обрађивање планинских усјева, ђе се од новијег доба људи стално настањују, те је сад Голија капетанија постала. За Голијског јунака Пецирепа Лазара, под Голијом, најдаље знамо.

4., *Рудине и Бањани.* Мјеста су питомија, али сухопарна и безводна, за то се и пјевају у пјесме „сушне Рудине“, ђе љети ваздан да путујете — не ћете наћи живе воде. По питомијим доловима роди руметин, шеница и т. д., и сточарство добро успије.

5., *Жупа.* Ово племе стоји на источну страну Града Никшића 3 сата далеко. Прије 200—300 год. звала се Заградска Жупа, од неког старог града од кога се и сада виде трагови — на оном вису више села Заграда, по ком је и добило то име; а од како Мухамеданци у Никшић владаше, зове се Никшићка Жупа. Предјел тај дијели р. Грачаница, која извире испод Турје планине, више села Моракова, а на главу је њена извора рушевина старог „Мораковског Града“. Грачаница протиче покрај ман. св. Луке, а губи се у поноре у поље Никшићко. Племе је ово од једне капетаније, мјесто жупно ђе роди руметин, шеница и разни усјеви и понешто воћа као: шљиве, крушке, јабуке, ораси и т. д., а околне им планине служе за добро сточарење. Жупа је од старине знатно мјесто, као: Дробњаци, Пива, Рудине и т. д., о чему ћемо говорити у њиној историји; но сад да опишемо још најзнатнији положај округа.

6., ОКОЛИНА НИКШИЋА.

Ријетки су предјели као што је околина Никшића. Цијела је околина једно равно и округло поље или равница, 4 сата ода на коју хоћете страну, насијано многим хумићима и осваку да опкољено вијенцем планина, међу које су знатније Голија (1913 м.) на сјеверу, Војник (1968 м.) такође на сјеверу, на југу Будош и на истоку Острог и т. д.

Предјел или поље Никшићко прорезују са сјеверо-источне стране неколике рјечице: Грачаница, Бистрица, Растовац и Видрован из Горњег-поља које се састају и заједно теку до Дукла ђе примају и Бистрицу, и одатле се зове Зета; ова тече југу и у се прима ону речицу што отиче из језера Групца и губи се у Понор који чини главу р. Зете која извире под Планиницом и тече низ Бјелопавлиће. Поље Никшићко у опште је врло добро ђе успијевају разни и најбољи усјеви: кукуруз (руметин), шеница, јечам, раж, елда, просо и т. д., погрђа кртола, купус, грашак и т. д., разно воће, шљива, крушка, јабука, орах, лијеска, вишња, лоза и т. д. Овдје рано долази прољеће — одмах у априлу мјесецу почиње се сијати разно поврће као лукови и друга зелен, у мају одма почне кукуруз да се сије, затим дуван се сади који је добар и добро успијева. Овдје роде најбоља сијена (пића) за зимницу стоке, у које и ђетелина. расте на више мјеста.

Народна пословица вели: „Седам поља около Никшића, свако поље по криста читлука“. Природне особине ових седам поља описаћу вам. На сјевер од града је Горње-поље, један сат широко, у опште није добро за усјеве; прича се за њ, да је негда било млого плодно, па га проклео св. Сава, или неки други светац, те у њ поникне све напрат; али од како у њ дођоше радне руке те напрат тријебе — све боље рађа и пупо је насељено. У турско доба из половине овог стоља ђа ту бјеху двије турске куле карауле, једна на главу р. Растовца, према села Лукова, а друга на Вир или извор р. Видрована, на дну Дугина клапца — ђе главни друм слази. Ту је сад фабрика једнога цетињског грађанина, која справља штице и разну грађу за куће. На западној су страни поља: Крупац, Баре и Слано. Крупац је за два сата широко, округло и равно као тепсија, у њ роди усјев около, а има и ливаде и ралије за испашу, а један му дио штети његово језеро Крупачко, у које има и добре рибе пастрмке од 3—4 оке крупне, а исте има и у поменутим речицама. Учевни људи који су гледали ово језеро веле, е би се могло каналисати и исушити. У јесен 1886 би веља суша, тада је ово језеро било много спало, и неки људи су гледали изворе у крајевима језера ђе оно извире, и неки се таки отворено покажу на прилику јаме, те су се људи спуштали подубље доље и нашли јаму фино озидану тесанијем камепом, као и други бунари што се зидају. А то је знак: да то језеро некада није постојало, или је било врло малено, а сада је доста веље од штете, зими нарасте велико, а не зна се ни колико је дубоко, јер на њ нема никаква чунка (лађе), нити у њ когод плива и рони; но и земља је далеко око њега мека за то и опасна, јер се може човјек жив у њу дупке укопати.

Просвјета.

„МАТИЦА СРПСКА“.

Састанак књижевног одбора 2. (14.) новембра 1887.

Стеван Миловановић јавља, да је прочитао расправу Николе Теофановића, професорског кандидата и питомца Јовановићевог под насловом: „Основни појмови механике;“ исто тако прегледао је и расправу другог питомца Јовановићевог техничара Ивана Арновљевића под именом: „О паралелним пројекцијама.“

Примјећује, да би питомци ваљало боље да пазе на језик српски, на интерпункцију, а особито на стил у својим расправама, јер држи, да то мора у оваким стварима бити још претежнија страна од самог научног градива.

Патријарх српски одговара на молбу овога друштва, да не може наредити, да се пок. Нестору Димитријевићу подигне на гробу му, а из фонда му, достојан споменик с разлога тога, што се приходи од задужбине Нестора Димитријевића, по наредби му израженој у опоруци му од 10. (22.) јануара 1856. чл. X. 1., могу употребљавати само на васпитање српске младежи.

Патријарх српски јавља, да се мјесто Исидора Димитријевића у стипендијској заклади Нестора Димитријевића има сматрати за упражњено и редовним путем попунити.

Патријарх српски јавља, да је на основу тројног приједлога, поднесеног му из заједничке сједнице књижевног одјељења и управног одбора подијелио стипендију из задужбине Нестора Димитријевића у годишњем износу од 150 фиор. Милошу Пејићу, ученику II. гимназијског разреда у В. Бечкереку.

Управни одбор одлуком својом доставља понуде овдашњих штампара и књижара у погледу штампања и издавања „књига за народ“ из задужбине Петра Коњевића, с позивом, да их књижевни одбор прегледа и да поднесе своје мишљење о њима.

I. Књижара Браће М. Поповића у Н. Саду чини ову понуду:

1. Готова је да се прими издавања и растуривања Коњевићевих књига, и ту разуми је штампу, папир, повез и експедицију о своме трошку.

2. Књижара наводи, да је за растуривање до сад показала доста способности, јер има до сад 800 комисионара, и то у свима земљама, гдје Срби живе.

3. Карта има бити исте квалоће као и до сада, а израда књижарине нове штампарије показала је, да лијепо, чисто и укусно израђује и много теже штампарске радове.

4. Књижара даје својевољно 500 комада истих књига бесплатно за матичине чланове, а ако у случају и више треба, то уступа комад по 6 новчића.

5. Узеће од свију до сад изашлих књига колико јој кад устреба по цијени 5 новчића, сад било то колико узме, да у готовом новцу плати или да за оно, што „Матица“ преко 500 комада (које бесплатно добија) од ње још узела буде — да се међусобно одрачуна.

6. Књига може два а не смије преко 5 табака бити, а цијена остаје свагда досадања продајна.

7. Рукопис има се књижари бесплатно за сваку књигу предати, али само једно примјећује, да исте књиге и од сада у разноврсним струкама буду и да се напишу што популарније.

8. Рукопис жели књижара, да јој се бар на један мјесец дана напријед преда.

II. Књижара Луке Јоцића и др. *) у Н. Саду ноеноси овај оферт:

1. Прима се издавања и растуривања „Књига за народ“ о свом трошку.

2. Рукопис има јој се беслатно предати за сваку књигу.

3. Уступа „Матици“ за њене чланове од сваке књиге 600 комада за своту од 50 фиорина.

4. ко устреба „Матици“ више комада за своје чланове, то јој уступа комад по 6 новчића.

6. Књига може бити два а не смије пријећи пет табака.

7. Да би свака књига на вријеме тачно могла изаћи, рукопис се има предати књижари најмање прије мјесец дана.

III. Штампарија А. Пајевића јавља ово:

И она ће, као и сваки други издавач, врло радо бесплатно примити, да о своме трошку изда оне рукописе, које „Матица“ прегледа, оцијени и награди, ако се од ње не тражи ништа друго, него само да изда награђене рукописе, које је књижевни одбор за штампу одобрио.

IV. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Н. Саду изјављује, да се она са накладом књига не бави, те према томе не може на себе примити издавање „Књига за народ“ из задужбине Петра Коњевића.

По свестраном испитању свију тих понуда књижевни одбор налази, да би се понуда књижаре Браће М. Поповића, као по ово друштво најповољнија и најпробитачнија, могла примити, ако пристане још и на ове услове:

1. Формат, карта и штампа морала би бити онака иста, као што је и у досадањим књигама.

2. За чланове матичине морала би уступити 600 комада бесплатно.

3. Уговор морао би се утврдити са споменутом књижаром на шест година дана.

——

Кикиђанска „Садашњост“ доноси у свом 46-ом броју чланак под насловом „Лијепи знаци“, из кога вадимо ово:

Тек што смо могли да забиљежимо вијест. да је врањевачка општина прегла, да прослави 50-годишњи јубилеј свога учитеља г. Станимира Николића, а стиже нам опет не мање пријатна вијест, и то опет из некадањег поносног в.-кикинског дистрикта, — из Карлова.

Прије неколико дана, држао је школски одбор у Карлову врло значајну сједницу. Значајну велимо, јер ће тај примјер родољубља да заузме важно мјесто у повјесници наше образованости. Школски одбор једног села, у ком искључиво ратари живе, проникнут мишљу, да је школа основна јак бедем за очување имена српског, закључио је, да учитељици повиси плату са 100 фор. и да покојном учитељу карловском Васи Лалићу, који је 28 година у Карлову учитељовао, подигне достојан споменик. То су знаци, којима мора сваки искрен родољуб да се поклони. Да нам је та вијест стигла из мјеста у ком имаде доста интелигенције, из какве вароши наше, ми бисмо просто регистрирали ту вијест, као акт пристојности, јер смо тога увјерења, да интелигенција и треба да предњачи добрим примјером; али кад ово долази са села, онда — капу доље! Капу доље пред ратаром Сајом Цуцићем предсједником школског одбора, који је тај предлог поднио; капу доље пред честитим школским одбором, који је предлог једногласно усвојио; и најпосље, капу доље, пред родољубивом карловском општином, која је ту ствар својски прихватила! Из начела смо противни песимизму, јер смо увијек вјеровали у животну снагу нашег, нарочито ратарског свијета, и ево ово је факт, који нас неодољиво утврђује у нашем мишљењу.

О закључку карловског одбора ваља озбиљно размишљати; ваља изнаћи, које су побуде руководиле њега, да донесе тако знаменити закључак?

Није данас у моди, повишење учитељске плате, а још мање је у моди подизање споменика учитељима; управо колико ми знамо, то је јединствен случај у нас, да се једна општина толико сјећа свога доброг учитеља, да му из захвалности диже споменик.

Нема сумње, да су нас прилике, које у нашој држави овладаше, скучиле на врло тијесно земљиште. У оскудици ширег хоризонта, ми смо се повукли у школу и цркву. Већ оно увјерење, да је то рођено наше, да се тога туђинска рука још није дотакла, побуђује у нами енергичну мисао, да то треба одржати, унаприједити. Кад се томе дода необориви факат, да су нам то бедеми, на којима ваља високо да се развије барјак српске народности и имена, онда морамо то да пригрлимо, свом љубављу, којом још располаже наше рашчережено срце. Наш је народ већ одавна свијестан тога, али је тек некако оклијевао. Оклијевале су поједине општине с тога, што је свако поносито дизао очи, још на преостатак наших, крвљу стечених привилегија, на наш карловачки сабор. Али данас на жалост, због познатих неприлика, не може ни он да ради. Ставише му на пут пречагу, коју он не може да уклони, и тако наше ствари пате и пропадају. Но свијестан народ не може да клоне. Види сметње, које му се на општем пољу подмећу, за то је прегао, да на смјерном огњишту, у општини, покрене ствар сопственог напретка на боље. И та свијест, да ваља самом себи помоћи, покренула је већ више општина на дјела правог родољубља, пак је сво на свијетло мјесто стала и смјерну општину карловску.

Напреднији народи већ су одавна на чисто с тим, да ће културна раса лакше одржати све напасти, које могу један народ да снађу, па се за то и брину, да што више образованости унесу у масу. Па и ми, и ако смо разним неприликама заустављени, журимо се да накнадимо оно што је пропуштено. Јер мисао, да ће доћи вријеме, кад ће школа, а не мач, рјешавати судбину народа, нашла је плодна земљишта и у нас. Па још та околност, да ми немамо ништа друго до ли школу и цркву, ваља да нас нагони на такав рад, који ће се моћи свима незгодама одупријети.

*) Сад фирма гласи просто: Књижара *Луке Јоцића*.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

КАКО ДА ХРАНИМО ЖИВО.

Пише:

Др. А. Ковлишка.

III. Станови.

(Наставак)

Зидови од Béton-а или Concret-а.

Инглези зову Concret, Французи Béton а то није него цаклина (smalto) састављена из хидрауличног клака или цимента, из пржине или пијеска, којој се дода малих неправилних ствари као што би било ситно утучено камење.

Овакова смјеша лако се утврди колико на ваздуху толико у води.

По свијету воле зидове од бетона него ли икакву другу масивну грађевину од камења или од опека, с тога, што од опека зграда с временом ослаби, дочим од бетона постаје све то чвршћа.

Опека се на ваздуху раставља, а постаје чвршћа кад је састављена из цаклине, и то путем неког хемичног процеса.

Ствара се силикат а цаклина стапа се са угљевом кисјелином која се налази у ваздуху.

Бетон је сух и топао.

Свако камење више или мање води топлоту те је хигроскопично; а ма бетон немајући оне густоће, као што је има наравно камење, пушта мјехуриће који се сакупљају.

Не упија воду јер силикатом маса се обуче у неку танку копрену која је слична глазури.

Бетон је много јефтин и шњим се дају зидови брзо направити.

(Наставиће се.)

ПРОМЕТ ДОМАЋИЈЕХ ПРОИЗВОДА У ЦРНОЈ ГОРИ.

Никшић, 22 новембра 1887.

На данашњем пазару биле су разној трговини цијене ове:

Волови, сума 100 ока по 24—30 ф. — Краве, по 10—24 ф. — Овчи брави, по 2—7 ф. — Козји брави, по 2—6 фиор. — Јагњад, по ф. 1—1·50 н. — Јарад, по ф. 1·40—1·70 н. — Прасад, по 2—16 ф. Цијеном све по комаду. — Овче коже, комад по 70 н. — Козје коже, по 1 ф. — Јагњеће коже, по 20 н. — Јарсће коже, по 1 ф. — Руметин, ока по 11 новч. — Руметиново брашно, ока по 12 н. — Пшеница, ока по 12 н. — Раж, ока по 10 н. — Јечам, ока по 9 н. — Кртола, ока по 3 н. — Купус, ока по 4 н. — Масло, ока по ф. 1·10 н. — Скоруп, ока по 60 н. — Сир добри, ока

Поље Слано такође вода што се на њ заустављa квари већим дијелом, јер дуго стоји преко прољећа, у љето се осуши али је то већ доцкан за усјеве. За њ се прича, да је то негда Мисир био, док се није затворио некакав стари понор у ком је вода отицала. Име Слано опомиње нас на со, и народ прича, да је збиља вода слана, веле е она извире с некијех сољанијех мајдана. Баштине које се обрађују у Сланоме врло су плодне, наоколо је добро насељено. Љети, кад пресуше воде по околном предјелу као Рудине, Тренча и т. д. њима извори у Сланоме служе за водепој стоке и домаћи трошак, дан хода даљине.

Баре под Риђане, и ово поље дуго вода зимња држи, али доста га има да се сије и коси, а и за паше, и плодно је. Са сјеверне стране крајем њега, пружило се знатно село Риђани један сат дуго, у које има до 200 кућа. Испред фронта овога села иде главни пут за Грахово и Рисан. Ту је она калдрма стара два сата дуга, јамачно још, из Римског доба, ту је и „Царина“ и стара варош Моштаница, и двије Карауле из турског доба, о чему ћу доцније опширније писати. (Ја у Риђане узимам бубрежак, штедим и т. д.)

Поље Кличево је на јужној страни, по њему се сије и коси; на врху је њега на сјеверу, знатно село Требљеса. Иза њега тамо источније, поље је Сливље које се пружа до брда Плапинице и Острога, ту је онај понор што гута зимње воде што се у цијело поље Никшићко слијевају, те се баш око понора покашто вода задржава по 3—6 пећеља. Ово је језеро 1879 год. необично велико било тако, да је поплавило села око поља, па и Град Никшић у страху бијаше да га неухвати. Читајте о томе мој допис у 23 бр. „Заставе“ исте 1879 год. Крајем овога поља густо је насеље, ту је знатно село Озринићи од 300 кућа, у којем бјеше тврда кула кордунска у доба Турака. Сад долазимо на:

7-мо. *Рудо-поље.* Ово почиње одмах од Града сјеверо-истоку, један сат ширине. На његовом је западном крају Град Никшић који ћемо жели описат. Ово је поље скоро најпосушније, али је питомо за усјеве, а има и ралије што се не ради; јер у вријеме земљине револуције овуда је јурила силна бујица ријеком Грачаницом и другијем ријекама, док нијесу насуле Никшићки котао земљом из околних планина, а кад је земље нестало онда навала силни бубуљ (пијесак) ситни и крупни, кога има и по врху земље и у земљи по 10 метара и више дубоко. што се зна по копању бунарева; а на више је мјеста и окамењена ова пјешчана маса која је такође дебела по неколико метара, то се најбоље види око ријеке Бистрице.

Ријека Грачаница која из Жупе амо долази, и данас доноси силни бубуљ из планине, и тијем грдну штету чини у поље, између Кличева и Сливља, јер нема одређена свог корита — но јури пољем на по пушкомета ширине.

Дакле, Град Никшић стоји на крају Рудог поља, на оном опруженом кршу између два стара мјестанца која још задржавају имена: „Попи“ и „Вукодор“. Висине је над морем око 650 метара, а над равницом око 20 метара. Дугачак је са сјевера на југ од прилике 200 метара а ширине није ни за по ове цифре. Изидан је уз главицу, и бедем који га опасује висок како ће, 5 и до 10 метара, а над земљом дебео је бедем 2 метра. То је горњи град, и у њ нема воде, имају 2 куле на 2—3 боја, магазини за муниције и оружја, већа се зове Небојша. Имаду 3 табје изграђене за топове којима грла вире на све стране, 2—3 баталиона војске једва се у њ могу смјестити, и то с опасношћу од непријатељских топова, јер је Град гребенаст; по средини Град није ни тврд. Његов се бедем чешће расипа. У њ су двије кућице за стражаре; и то је све. Доњи је град уз горњи призидан, четвороугон је, на равници, пространа је и пун је кућа (харема). На угловима бјеху 4 куле стражаре и пета на вељу царску капију, над којом бијаше натпис турски, који може бити да покажује и годину у којој су Турци град подигли, или га обновили. Мјестна власт мислим да зна за овај натпис куда је, и ваљало би да га протумачи и објави, ако је што важно за нашу историју. У доњем граду су два бунара који служе и зад оњи град; код једнога бијаше једна светиња турска ће се пећом клања. Никшић је имао три џамије и један слаби мејтер (школу). Срби нијесу имали школе.

Од бедема доњега града на источно — шири се варош Никшић, од 450 домова Мухамеданаца од којих је пета чест православних Срба. Куће су зидане на горњи бој, али без икога стила (реда), улице криве и тијесне, куће с малим прозорима мрачне, све нечисто, али је око сваке озидана добра авлија, која харем чува од ђавурских хајдука.

У вароши је издубљено доста бунарева у које је чиста и добра планинска вода здрава. За то и јест здраво мјесто Никшић, ђе нема ни зими превеље студени ни љети превеље врућине; ову и вјетрови горњи све љето разлађују. Врућина достиже 30 Р. а према ње је и студен.

На крају је вароши оно велико „Грчко гробље“, које свједочи за давњу старост и важност Оногошта Никшића.

Примједба: Теретна кола од 4 точка у Никшићу одавна раде; али су веом: громодна, што но ријеч препотопска. Сада их замјењују мајсторска кола из Тријешћа.

(Наставиће се.)

по 60 н. — Сир прости, ока по 25 н. — Дуван у листове, ока по ф. 1·20 н. — Дуван доврам, ока по 80 н. — Восак, ока по ф. 1·60 новчића.

Црногорско Поморство.

Св. Никола, 30 октобра. — Ове недјеље имали смо тихе и средње вјетрове од II. и III. кв. киша и море мало да не узбуњено.

На улазак Бојапе највише има дубине 5 нога млетачких.

Доједрише:

Брац. тур. „Фортеца“, тон. 10, кап. М. Омер, из Обота, празан.

Траб. срн. „Провиденца“, тон. 10, кап. Усеин Исмаил, из Обота, празан.

Траб. тур. „Зејтуније“, тон. 45, кап. Али Ахмет, из Обота, празан.

Траб. срн. „Дуе Фратели“, тон. 25, кап. Шећер Мехмед, из Обота, празан.

Брац. срн. „Аирлије“, тон. 12, кап. М. Сулејман, из Обота, празан.

Брац. тур. „Мурадије“, тон. 10, кап. Брахим Мехмед, из Обота, празан.

Траб. срн. „Софија“, тон. 24, кап. Б. Бузук' из Обота, празан.

Одједрише:

Траб. вур. „Зејтуније“, тон. 15, кап. Али Ахмет, за Медову, крцат.

Траб. тур. „Дуе Фратели“, тон. 25, кап. Ш. Мехмед, за Медову, крцат.

Траб. срн. „Софија“, тон. 24, кап. Б. Бузук, за Медову, крцат.

——

Бар, 9 новембра. — Још трају вјетрови од III. квад., од јучер пак велики вјетар који још траје с кишом. сијевањем, грмљавином и узбуњено море.

Барометар између 86—6, стање температуре Р. 17.

Доједрише и одједрише:

Пар. лојда „Тритоне“, из Крфа, су неколико путника, на 5 о. м. неколико ура касније порад рђавог времена.

Пар. лојда „Фиуме“, који је био кренуо прек-јучер у јутру за Крф ноћас се повратио у ову луку јер налазећи се између драча и Валоне није могао претрпјети велику олују и он мора да чека овдје лијепо вријеме. За моћ поновити путовање до Крфа.

Чека се данас један пароб. грчки за укрцати неколико животиње за Пирево.

Окинуте су све кварантине из Италије.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ.

СКУПЉЕНИ СПИСИ

СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА САРАЈЛИЈЕ.

Исполинско дјело ослобођења Србије, које је почетком нашег стољећа извршио један челичан нараштај, задахнут светим одушевљењем за идеале човјечанства, — неоспорно је најсвјетлије, а у послѣдицама и најважније у цијелом историјском животу српског народа. Њиме је српски народ доказао, с коликим фондом животне силе располаже чак и послије вишестољетног туђег господарства, које га, ни поред свију напора, ипак није могло саломити. Нема сумње, да је онаквим дјелом од епохалне важности по препорођај Српства, извршеним у најтежим приликама, — онај гигантски нараштај задужио неоткупно свеколико своје потомство до потоњег кољена. Њему дакле с правом припада и наша истинска захвалност за његов свијестан и родољубив рад.

Један сатрудник оног великог доба био је ваљада од првих, који је, слиједећи осјећају најдубље благодарности, — одао достојну пошту неумрлим дјелима свога исполинског нараштаја. На далеко чујним гласом пламног пјесника, — он је говорио покољењима о бесмртним дјелима синова Шумадије, описав их тачношћу истинољубивог историка.

То је био Сима Милутиновић Сарајлија (1791—1847).

Као права типска појава са оштро израженом карактеристиком оног узрујаног доба, које је изискавало само дужно пожртвовање свуда и од свакога, — он је од своје 18. године почео проводити тако буран живот, пун наглих промјена, како једва који од његових савременика. Скромна канцеларија „Правитељствујушчега Совјета,“ мирна предаваоница Велике Школе, четни логори, војводски чадори, владичанске канцеларије, бојно дубљанско поље, подунавско разбојиште, господарски конаци, тихи простори цетињског и острошког манастира, узрујане катунске клисуре, умирене жупе шумадијске, — били су поље, на коме је радио Милутиновић са једнаким одушевљењем, а вјеран својој девизи „Себ' прегорев највише се може“.

Разни положаји, које је Милутиновић заузимао за пуних 39 година у служби српских интереса по Србији и Црној Гори, дали су му ријетку прилику или сам да посвршава веома важне послове, или да ток таквих послова из непосредне близине посматра, или најпослије да се о развоју њиховом из прве руке извијести. Овоме су јамачно много припомогла још и безбројна познанства, па и интимни одношаји са најважнијим личностима са којима је Милутиновић имао саобраћаја у својој административној, просвјетној, војној и политичкој служби. Зато је он и могао онолико видијети, чути, знати па и урадити.

Већи дио свега тога Милутиновић није повјерио своме памћењу, него је и написао. Његови разни списи, ма како се иначе по облику цијенили, сачували су још и до данас са своје садржине неоспорну вриједност за Српство.

Списи Милутиновићеви, који су печатани по Лајпцигу, Будиму, Цетињу и Биограду било засебно, било по часописима, постали су праве књижевне ријеткости.

Да бих подмирио једну потребу српске књижевности, а и да бих дао прилику нашем нараштају, да се упозна са великим дјелима својих предака, — ја, као једини законити наслѣдник Милутиновићев, отпочињем препечатавати скупљене списе његове.

Међу већ печатаним списима биће још и непечатаних.

Цијелој збирци биће додата, осим нужних коментара и регистара, и једна опширна биографија Милутиновићева са нових гледишта. Њу ће по још неупотријебљеним изворима један од најпознатијих наших литерар-историка написати.

Цијело ово литерарно предузеће извршиће савремено и уз савјет признатих српских писаца.

У Биограду, 6 нов. 1887.

Драгутин С. Милутиновић,
Професор Вел. Школе.

ИЗАШЛА ЈЕ ТРЕЋА СВЕСКА

ЦРНИХ ЛИСТОВА

ИЛУСТРОВАНОГ ЧАСОПИСА

са овом садржином:

I. Жаба као проказивач. — II. Једно мрачно дјело. — III. У незнању убила сина. — IV. Чудовиште од жене.

Оригиналне приповијетке излазе у Црним листовима овим редом:

У првој свесци: Крвава сјекира, истинит догађај из смедеревске Јасенице.

У другој свесци: Попадија, догађај из Драгачева.

У трећој свесци: У незнању убила сина, истин. догађај у Поцерини шабачкој.

У четвртој свесци: Оцеубица, истин. догађај из ваљевског среза.

У петој свесци: Убиство поштанског момка, истинит догађај из ваљевског округа.

Црни листови излазе два пут мјесечно у свескама од 4—4½ табака са 2 слике, стају тромјесечно (до краја године) 1 ф. и 50 новчића.

Свеске од почетка 1, 2 могу се добити.

Претплата на Црне Листове шиље се књижари браће Јовановића у Панчево.

Биоград, нов. 1887.

Књижара **Велимира Валожића**
власник и издавач „Црних Листова.“

„ЗИДАЊЕ СКАДРА НА БОЈАНИ“,

изишло је из штампе. Зато поново умољавам сву ону господу, која су добила засебну штампану листу за уписивање претплатника, да ми што је прије могуће јаве, колик се код којих број претплатника налази, да знам, за колико ћу комада књига поручити да дође.

Цијену сам спуштио с 50 на 34 новч. зато, да је свако може купити.

Цетиње, 27. Новембра 1887.

ЂУРО ПЕРОВИЋ.

„КІЕВСКОЕ СЛОВО“

ежедневная (кромѣ дней послѣпразничныхъ), литературно-политическая и экономическая газета

будетъ выходить въ будущемъ 1888 году на прежнихъ основаніяхъ.

ПРОГРАММА ГАЗЕТЫ:

1) Передовыя статьи по вопросамъ политическимъ, хозяйств., педагогич., законодат., судебн., земскимъ и т. п. Особенное вниманіе будетъ обращено на сельское хозяйство, свеклосах. промышл., лѣсоводство и пр.

2) Телеграммы внутреннія и заграничныя, причемъ будетъ обращено особое вниманіе на коммерческія извѣстія.

3) Корреспонденціи внутреннія и заграничныя.

4) Извѣстія изъ славянскихъ земель. Этотъ отдѣлъ получитъ въ будущемъ году большее развитіе.

5) Повѣсти, разсказы и романы, оригинальные и переводные.

6) Бесѣды по разнымъ вопросамъ дня (Фельетонъ).

7) Обозрѣніе русскихъ и заграничн. журналовъ и газетъ.

8) Критика литературная, художественная и театральная.

9) Внутренная хроника: законодательство и распоряженія Правительства. Мѣстная хроника г. Кіева. Краткія извѣстія изъ разныхъ мѣстъ отечества, преимущественно изъ юго-западнаго края.

10) Справочный отдѣлъ: курсы, фонды, ипотечныя и другія процентныя бумаги и акціи. Товарный рынокъ. Желѣзныя дороги, пароходы, лечебницы, театры и т. п. Судебныя извѣстія.

Подписная цѣна на „Кіевское слово“ съ доставкой и пересылкой на годъ 10 р., на 6 мѣс. 6 р., на 3 мѣс. 4 р., на 1 мѣс. 1 р. 50 коп.; безъ дост. и перес. на годъ 8 р., на 6 мѣс. 5 р., на 3 мѣс. 3 р., на 1 мѣс. 1 р. Для годовыхъ подписчиковъ допускается разсрочка подписной плати на слѣдующихъ условіяхъ: съ дост. и перес. при подпискѣ 5 р. и къ 1 Іюня вторые 5 р.; безъ дост. въ тѣ же сроки по 4 р. Другіе сроки не допускаются. Выписка газеты въ кредитъ допускается для служащихъ въ правительств. и обществ. учрежденіяхъ чрезъ ихъ казначеевъ. Заграничные подписчики прилагаютъ къ цѣнѣ безъ доставки по 60 к. за каждый мѣсяцъ. За перемѣну иногородняго адреса 20 к.

Подписка и объявленія принимаются: 1) въ редакціи „Кіевскаго Слова“, Кудрявскій пер., д. № 6; 2) въ главной конторѣ газеты при типографіи С. В. Кульженко; 3) въ контерѣ газеты на Крещатикѣ, въ зданіи Биржи; 4) на Крещатикѣ въ магазинахъ: С. В. Кульженко, Б. Корейво, П. Барскаго, Н. Оглоблина и на Б. Владимірской въ магаз. Гомолинскаго; 5) въ Одессѣ—въ книжн. магаз. Б. Корейво и И. Розова; 6) въ Петербургѣ у Леона Пети, Никольская пл., № 6; 7) въ Москвѣ, у М. Пироне, Тверская, д. Полякова, и 8) въ Парижѣ, Société Havas, Laffite et C°, Place de la Bourse, 8. За напечатаніе объявленій платится за одну строку петита въ столбцѣ или же ея мѣсто: за 1 разъ по 20 к., за каждый слѣдующій разъ по 10 коп. За всѣ объявленія впереди текста взимается двойная плата.

Редакторъ-издатель проф. *А. Я. АНТОНОВИЧЪ.*

ОГЛАСИ.

„АЦИЈЕНДА“

ДРУШТВО АУСТРО-ФРАНЦУСКО ЗА ОСИГУРАВАЊЕ ПРОТИВ ЕЛЕМЕНТАРНИХ И НЕВИДЉИВИХ СЛУЧАЈЕВА.

Допуштено и одобрено од високе владе Књажевине Црне Горе.

„Ацијенда“ *осигурава против несрећа од* **ватре,** *од* **грома,** *за куће, магазине, дућане и друге зграде, исто покућства и ствари налазеће се у истима.*

За обавјештаје о условима и оцјени осигурања обратити се на ниже означене *Агенције.*

Агенти су друштва:

На Цетињу, Ријеци и Његушу г. Јован Пипер,
У Подгорици . . . г. Ђорђе Гвозденовић
„ Никшићу . . . г. Димитрије Ћобовић,
„ Бару - Пристану . . г. Јован Ђокић,
„ Оцињу . . . г. Лоренцо Пици.

Штете плаћене:

Друштво је исплатило у 1886 години ф. 2.296,010.02.
„ „ „ „ 1882-1885 год. ф. 7.338,171.25.
Свега ф. 9.934,181.27.

ПРАВЕ ТРИФЛЕ (црне гљиве, truffes) од ПЕРИГОРДА, свјеже, особите каквоће, по 20 франака кило (нето), опремиће се бесплатно до жељезничке станице најближе купцу. Конзерве трифула перигорскијех, по 25 франака кило (нето), опремиће се бесплатно до жељезничке станице најближе купцу. Да бисмо себи уштедили претеретне трошкове врћања новаца, молимо своје муштерије, да пошљу цијену наручбине, кад нам буду послали наредбу. Ваља врло читко написати своје име и адресу. — Траже се озбиљни преставници уз врло добру награду.

Pouzalgue, á Vitry près Paris.

— ПОШТАНСКЕ МАРКЕ! —

Један скупљач би желио да ступи у договор с једним другим у том послу ради измјене поштанскијех марака.

ADOLF LICHT. Schaffhouse — Suisse.

Уредник и издавалац Божо Новаковић.

Државна штампарија.